

mera djuromsorg

NYHETSBRÄV FRÅN EKOKÖTT & HUSHÅLLNINGSSÄLLSKAPET

NR 2 2011

Sommar!

I detta nummer tar vi upp om värmestress hos mjölkkor, ledsador hos gris och parasiter hos får. Lite blandad kompott som vanligt! Hör av er om det är något särskilt vi ska ta upp framöver!

Med vänlig hälsning

Red. Stina Stabo

Hur kan vi hjälpa våra kor undan värmestress?

I tropiska länder är det väl känt att mjölkkor lider av värmestress när de utsätts för sol och höga temperaturer ($\leq 25\text{ C}^\circ$). Vid varm och fuktig väderlek går det åt mycket energi för att göra sig av med överskottsvärme och därmed orkar inte korna äta så mycket. I förlängningen leder detta till minskad mjölkproduktion, men det kan också leda till försämrad fertilitet och hälsa.

Det är särskilt viktigt att minska värmestressen på betet om man har ekologisk produktion, då minst 50 % av grovfoderintaget ska komma från betet.

Med förra sommarens långa värmebölja i färskt minne och med en otroligt varm och tidig vår 2011 är det även för oss i Sverige högaktuellt att hjälpa vår kor under den varmare årstiden. Korna har svårt att sänka kroppstemperaturen genom svettning, oavsett hur hög temperaturen är.

Vad kan man göra för att korna ska må bra och fortsätta att producera även under de varmare dagarna på året?

Se till att de får tillgång till bra bete under natten.

Det har i svenska försök visat sig att kornas betesbeteende ändrar sig vid varmare väderlek. Under normala förhållanden betar en ko 4-9 timmar per dygn, med fyra till fem perioder då betesintaget är som störst, i gryningen, några betesperioder under dagen och i skymningen. I den sista perioden vid skymningen betar kon som mest så att de har tillräckligt med foder att idissla under natten. När temperaturen och luftfuktigheten är hög minskar betesintaget på dagen och korna ökar sitt betesintag under natten.

Ge korna tillgång till skugga

Om man har tillgång till naturbetesmarker med hög avkastning kan man låta korna beta dessa marker under de varma dagarna. Där finns ofta naturliga områden med skugga. Har man endast tillgång till åkermarksbeten kan man sätta upp solskydd till korna i form av provisoriska tält. Några få svenska försök har visat att kor gärna uppsöker skugga när de har möjlighet, de tillbringar i genomsnitt 14,5 % av sin tid där under dygnet. Ju högre temperaturen och luftfuktigheten blev desto oftare besökte korna skuggan. Hos de kor som inte hade tillgång till skugga förändrades betesbeteendet genom att de rörde sig mer.

Vatten

Se till att korna har tillgång till rent vatten. Placeringen är viktig, det får inte vara trångt runt ett vattenkar och se till att korna har tillgång till vatten direkt efter mjölkning och ute på betet. Långa transportsträckor till vattenkaret kan påverka produktionen negativt, speciellt för högavkastande djur och djur med dålig klövhälsa. God tillgång till rent vatten och bra underlag på drivvägar är A och O i betesdriften.

Bra stallklimat

Eftersom korna tillbringar en del tid inne i stallet även under betesperioden bör man ha tillräcklig ventilation och bra luftkvalitet. Förutom rätt dimensionerad ventilation för antalet djur i stallet så behövs öppningar för tilläggsventilation framförallt i oisolerade stallar. Öppna dörrar och portar och släpp in luften i stallet vid varma dagar. Fläktar kan behöva installeras i samlingsfällor där korna står trångt och värmebelastningen från omgivningen ökar. Även när solens strålar når taket på ladugården påverkas den totala värmebelastningen i stallet. För att minska solens påverkan på stallet kan man isolera taket även om stallet i övrigt är oisolerat. Dessutom underlättar det om yttertak är ljus och reflekterande så att solens strålar som träffar taket reflekteras och därmed minskar värmebelastningen i stallet.

Klövhälsa i avelsvärderingen för mjölkkor

Den 2 maj 2011 infördes klövavelsvärden i avelsvärderingen för mjölkkor. Genom att ha samlat in data från klövverkare i Sverige, Danmark och Finland finns klövuppgifter från cirka 350 000 kor. Det är det högsta antalet registreringar av klövhälsa i världen.

Detta gör det möjligt att förbättra kornas klövhälsa genetiskt. Från och med avelsvärderingen i augusti 2011 kommer klövhälsoindexet att räknas in i det ekonomiska totalindexet, NTM (Nordic Total Merit).

Hur kan man öka kons konsumtion av bete?

Hur mycket bete en ko klarar av att konsumera varierar beroende på kroppsvikt, produktionsnivå och kondition. Andra saker som påverkar betesintaget är beteshöjd och arter i betet. Optimal beteshöjd för kor är 12-15 centimeter. Då ger varje tugga en bra mängd grönmassa. Är det längre är risken stor att korna inte klarar av att beta av det innan det blir för fiberrikt och då får korna svårt att få i sig tillräckligt med energi.

Vitklöver kan öka intaget medan hundäxing kan minska intaget. En betesvall bör innehålla en lagom mängd klöver. Nötkreatur föredrar när klöverandelen ligger på mellan 30-50 %. Det är viktigt att kvaliteten på betet är bra, det skall vara bladrikt och inte förvuxet och grovt. Ett förvuxet bete är inte bra vare sig för djuren eller för betet.

Om man vill ha ett högt betesintag är det lättare ju oftare man ger djuren nytt bete. Det stimulerar deras intresse för betet och de blir ivriga att beta. Det är också viktigt att betestillgången är god, de kan inte äta maximalt om det inte finns tillräckligt. Tänk på att betet kan vara slut i en hage även där det finns grästuvor lämnade kvar, rator som djuren inte äter därför att de har gödslat där.

Lästips: Effektiv betesdrift med automatiskt mjölkningssystem och går att beställas kostnadsfritt i tryckt version. HS, Pernilla Folkesson tel 044-22 99 23.

Lägre halter fria fettsyror i ekologisk mjölk

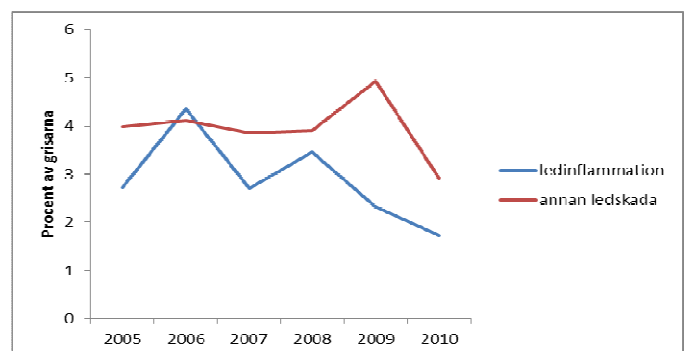
Danska forskare har sett att ekologisk mjölk innehåller lägre halter av fria fettsyror. Höga halter av fria fettsyror ger risk för härsken smak på mjölken. Det beror antagligen på att andelen mättat fett i foderstaten är lägre för ekologiska kor. Mer mättat fett ger dock en högre mjölkproduktion.

Ledanmärkningar hos ekogrisar

Besiktningfynden övriga ledförändringar (kod 56) och ledinflammation (kod 32) är 3-6 gånger så vanliga hos kravgrisar som hos konventionellt uppfödda grisar. Denna ökade förekomst av anmärkningar har av många tolkats som att utevistelsen i sig skulle provocera för ledsador genom att grisarna rör sig mera eller går på ojämnt underlag när de är ute. I en undersökning 2007 visades att av 71 grisar med ledanmärkningar vid slakt hade endast 10% en bakteriell orsak med rödsjuka eller streptokocker. Övriga 90% visade olika grader av osteochondros.

Vid kursen Avel och Hälsa våren 2010 fick vi skriftlig tillåtelse att titta på och jämföra 8 olika mellansvenska besättnings slaktskadestatistik, för att kunna analysera möjliga orsaker till varför problemet finns och har ökat på senare år. Uppgifterna vi nu har sammanställt utgörs av 40 207 grisar slaktade vid de 8 mellansvenska besättningar under åren 2005 till 2010. Medeltalet över besättningar för ledinflammation var 2,9% och för övrig ledskada 3,9% av slaktade grisar. År 2010 var motsvarande siffror 1,7% respektive 2,9%. Trenden ser ut att vika nedåt. Variationen är ganska stor mellan besättningar.

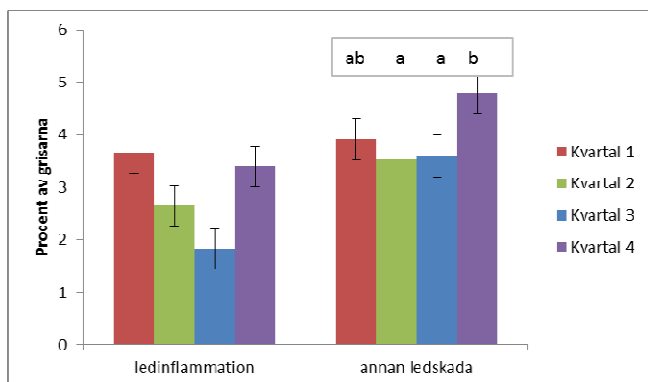

Intressant att jämföra är tre besättningar som köper grisar från samma smågrisbesättning. Där ligger en av besättningarna under medel för båda typerna (32 resp 56), medan den andra har över medel för ledinflammationer och den tredje över medel för övrig ledskada. Det skulle kunna tyda på att miljön har ganska stor inverkan på antalet ledsador

eftersom djurmaterialet rimligen borde vara ganska lika.

I några av besättningarna kan man utläsa högre frekvenser i samband med andra störningar som t ex byggnationer och /eller smittoutbrott. När man jämför kvartal ser man att vintern (kvartal 4 och 1) är klart sämst för både ledinflammationer och övriga leddskador. Rödsjukeangreppen brukar ju kopplas till sommarhalvåret på bete, men ledinflammationerna är lägst i kvartal 3 och 2. Att ledproblem kan uppstå på grund av skador när grisarna går på ojämnt, fruset och hårt underlag är ju inte så konstigt. Det ger större belastning på lederna, och kan orsaka sprickor i klövarna som leder till infektioner som sätter sig i lederna. Kanske har temperaturen i sig en negativ inverkan på ben och fötter?

Det ska bli intressant att se vad de två forskningsprojekten kommer fram till för svar. Är det genom bättre avel vi kan göra störst skillnad, eller ska vi främst försöka förebygga genom att förbättra närmiljön?

Parasiter hos får

Parasiter, framför allt maskar i mag-tarmkanalen hos får, orsakar i stor utsträckning produktionsbortfall men ibland även sjukdom. Det vanligaste problemet med parasiter är alltså nedsatt tillväxt i lammgruppen. Det symptom man oftast förknippar med mag- tarmparasiter är diarré, men även andra störningar såsom plötsliga dödsfall, blodbrist och

hosta kan också vara parasitorsakade. I de allra flesta fall sker smitta och uppbyggnad av smittryck på betet.

Förebygg i första hand, men behandla vid behov

Parasitfritt bete vid betessläpp är en viktig åtgärd för att förebygga problem med parasiter. Växelt bete med andra djurslag och utnyttjande av vallätterväxt är också mycket bra ur parasitsynpunkt. Fortfarande utgör dock avmaskning en viktig del i bekämpningen i synnerhet om Stora magmasken (Haemonchus) påvisas. Avmaskningsmedel och i viss mån dos väljs efter vilka parasiter man avser att bekämpa. Även som ekologisk besättning ska du avmaska om träckprovet visar att du har problem. Tänk på att, lugnt och systematiskt, ge tillräcklig mängd till varje individ och använd en spruta med lämplig pip så att medlet hamnar långt bak i munnen på fåret. För gott resultat är det även nödvändigt att byta till bete med lågt smittryck i samband med avmaskningen, annars blir djuren snabbt återsmittade.

Kontroll av tackor före betessläpp och lammen under betessång

Rutinmässig kontroll rekommenderas i första hand av tackor före betessläpp. Då kan man vidta eventuella åtgärder innan djuren kommer ut på bete och sprider smittan vidare. Generellt sett är det de unga djuren, dvs de som är ute på sin första betessång, som är känsligast för parasiter och därför ska skyddas. Det är därför viktigt att de erbjuds så rena välkomstbeten som möjligt. Man bör sedan kontrollera status efter en period på bete, ofta blir det lämpligt att ta ett andra prov inför avvänjning i juli. Medlemmar i Fårhälsovården ges kostnadsfritt möjlighet till två träckprovsundersökningar per, www.svdhv.org. /Katarina Gustafsson, Svenska Djurhälsovården

Parasiter hos dikalvar

I en ny studie från SLU slås det fast att det är viktigt att kolla parasitstatus även på dikalvar. Ett antal djurägare skickade in träckprov på förstagsångsbetare (dikalvar och mjölkkrasdjur) ca 4-6 veckor in på betessången. Det visade sig att mjölkkrasdjuren som betade själva för första gången och dikalvarna som fortfarande gick med sina mammor och diade hade lika mycket parasiter. Förr har man lite generellt sagt att dikalvar inte får så mycket parasiter då de dricker mycket mjölk och inte betar så mycket. Men i takt med tidigare kalvning är kalvarna stora på bete och de får i sig mer parasiter än man tidigare trott. Därför är det viktigt att ta träckprov på kalvarna ca 4-6 veckor in på betessången. Försök också hålla parasitfria beten till de djur som ska ut på bete för första gången!

